

ATT BYGGA KUNSKAP PÅ DISTANS

Innehåll

2	FÖRORD
4	DISTANSUTBILDNINGAR
10	SMÅBARNSFÖRÄLDRAR
14	BORÅS – NY LÅNEDISK
16	GÖTEBORGS STADSBIOTEK – UNGA VUXNA OCH NÄTET
19	EWA WAHLGREN – FRAMTIDENS BIBLIOTEK
21	CHRISTER LJUNGBERG – PEDAGOG OM DISTANSUTBILDNINGAR
23	ANETTE ELIASSON – REFLEKTION I PRAKTIKEN

Bibliotekspersonalens livslånga lärande

Den digitala revolutionen utmanar många av samhällets institutioner. Inte minst biblioteken. De agerar på samma planhalva som medieindustrin och förlagsvärlden som i dag omformas och omstruktureras i allt snabbare takt i och med att nya medieförmer dyker upp och nya kommunikationsmönster uppstår.

Foto: Annica Åkesson

Lena Skoglund

För biblioteks personalen är det viktigt att ständigt reflektera över sina arbetsformer och rutiner. Arbetar man med rätt saker och erbjuder man de tjänster och medier som medborgaren efterlyser? Finns det en risk att man i denna snabba förändringstakt, i osäkerhet och rädsla för det nya, håller alltför hårt fast i invanda mönster och värderingar? Är bibliotekens tjänster lika

viktiga och relevanta för medborgaren i dagens mediasamhälle som de var i gårdagens? Behöver de bättre anpassas till dagens förhållanden?

I bibliotekens slimmade organisationer är det svårt för personalen att få tid att för en längre tid få möjlighet att lämna de dagliga arbetsuppgifterna för att fördjupa sina kunskaper inom sitt yrkesområde. Men aldrig tidigare har det varit så viktigt som i dag att få denna tid för reflektion, analys och diskussion med kollegor och arbetskamrater om bibliotekens framtida uppgifter.

I denna rapport berättar biblioteksassistenter och bibliotekarier om sina erfarenheter av att delta i en distansutbildning i biblioteksfrågor. Vi får också ta del av länsbibliotekspersonalens erfarenheter av att arrangera och genomföra sådana utbildningar.

Region- och länsbiblioteken har alltid anordnat seminarier, inspirationsdagar och konferenser kring biblioteksfrågor. Dessa ofta endagars inspirations- tillfällen har haft som syfte att ge en snabb belysning av ett aktuellt biblioteksområde. De har oftast riktat sig till olika specialister inom biblioteksverksamheterna som barnbibliotekarier, socialbibliotekarier eller bibliotekspersonal med

ansvar för IT-frågor. Eftersom bibliotek måste hållas öppna har oftast en person från varje bibliotek kunnat delta. När man sedan återvänder till vardagen, kanske uppfyllt med nya tankar och idéer, har man på hemmaplan inte haft någon att samspela med för att sätta sina nya tankar i verket. Kanske har någon annan i arbetslaget samtidigt varit på ett annat seminarium som handlat om ett helt annat tema. Det finns sällan tid att på biblioteken förmedla till kollegor och arbetskamrater nyvunnen kunskap eller reflektera över vilken relevans denna skulle kunna ha för den egna verksamheten.

Jag tror att region- och länsbibliotekens arbete med utbildningsfrågor behöver stärkas och utvecklas. Att inspirationsdagarna måste kompletteras med mer långsiktiga utbildningar där ett helt arbetslag från samma bibliotek genomgår samma utbildning. Utbildningar där man får tillfälle att tillsammans studera samhällsförändringar och utvecklingsfrågor inom det egna yrkesområdet och där man utmanas att föra in de nyvunna erfarenheterna i konkret handling på det egna biblioteket. I en sådan utbildningssatsning tror jag också att distansundervisningsformerna kan bli en viktig och förnyande pedagogisk metod.

LENA SKOGLUND

Distansutbildning skapar nya möjligheter

Har du som assistent funderat över hur dina kunskaper kan utveckla biblioteket? Eller har du som bibliotekarie försökt se biblioteket med någon annans ögon? Detta var centrala frågor under två distansutbildningar som Regionbibliotek Västra Götaland arrangerade i samarbete med Länsbibliotek Jönköping samt Högskolorna i Borås och Skövde under år 2006. Gemensamt för de båda utbildningarna var en satsning på långsiktigt lärande för både kursdeltagare och handledare.

– Vi har länge funderat kring hur lärande sker. Länsbiblioteken genomför ofta utbildningar under enstaka dagar och vi ville hitta ett annat sätt. Genom distansutbildningarna ville vi prova en ny form. I förlängningen handlar det om långsiktig biblioteksutveckling, säger Malin Koldenius, som tillsammans med Elisabeth Erikson på Regionbibliotek Västra Götaland och Katinka Borg från Länsbibliotek Jönköping gemensamt ansvarade för assistentutbildningen, "Lärande i teori och praktik".

Målet var att stärka biblioteksassistenternas roll på biblioteken och att lyfta fram deras varierande kompetenser. Totalt 35 assistenter från en rad olika bibliotek gick kursen. I olika moment har kursdeltagarna fått reflektera över sina arbetsuppgifter.

– Genom att se sig själv i ett sammanhang får man också en möjlighet att förändra saker, säger Katinka Borg.

– Det är viktigt att se sig själv som en resurs. Många assistenter har bra utbildningar i grunden, men dessa tas inte till vara. Det handlar om att inventera vilka resurser man har och då måste bibliotekscheferna inse detta. Assistenterna själva måste också se sitt värde, fortsätter Elisabeth Erikson.

ETT FÖRDJUPAT PERSPEKTIV

Utbildningen "Med användarens ögon" vände sig till bibliotekarier i Västra Götaland och skedde i samarbete med högskolorna i Borås och Skövde. Syftet var att ge dem verktyg för att kunna identifiera behoven hos vissa typer av biblioteksbesökare. Knappt 20 bibliotekarier deltog i kursen "Med användarens ögon", som var den andra av två kompetensutvecklande utbildningar med bibliotekspedagogisk inriktning. Den tidigare kursen med drygt 30 deltagare genomfördes år 2002.

– Vi har tagit ett pedagogiskt grepp som handlar om att ändra ett förhållningssätt. Det vi har på biblioteket och det vi gör ska vi försöka se med låntagarens ögon. Deltagarna fick börja med att ta reda på fakta för en viss målgrupp och skriva en handlingsplan för just den målgruppen, berättar Elisabeth Erikson.

Bland annat har deltagarna tittat på hur gruppen "unga vuxna" använder hemsidan och hur mammor använder biblioteket för att söka information eller kunskap om livet i småbarnsåren.

– Vi har lärt ut hur man lär sig mer om en målgrupp. Man ska inte bara gå en kurs och ha trevligt, utan det är viktigt att hitta ett fokus in i biblioteken. Här har de fått med sig en metod som är användbar och som de kan använda för att hitta andra målgrupper, berättar Elisabeth Erikson vidare.

INTE BARA KURSDELTAGARNA

De erfarenheter handledarna har samlat på sig under kurstiderna har också varit en viktig del av utbildningen. Bland annat diskuterade man upplägg och inriktning med företrädare för högskolorna i Borås och Skövde. I assistentkursen har kursledningen haft egna metoddiskussioner och fått pedagogisk handledning från Högskolan Väst. Detta har skapat en möjlighet även för handledarna att reflektera över sina olika arbetssätt. Man har sett ett stort värde i att kunna bolla tankar och idéer med en pedagog.

– Det var viktigt att vår handledare hade ett annat perspektiv. En pedagog kommer från en annan värld, använder andra begrepp och kan skapa struktur och ställa nya frågor. Ibland är man hemmablind och inte så tydlig som man tror. Man ställer frågor utifrån sin egen förförståelse. Det har varit en givande lärandeprocess, säger Katinka Borg.

ATT FÖRANKRA KUNSKAPEN

Handledarna har bland annat fått lära sig att lyfta fram möjligheten att låta deltagarna reflektera, istället för att formulera frågor som man redan vet svaret på i olika inlämningsuppgifter.

– Det kan vara att fråga hur någon ställer sig till en viss text och att jobba med följdfrågor. Kan du utveckla det? Vad ska du ha uppgiften till? Kan du ha användning för detta i ditt arbete? säger Malin Koldenius.

En viktig del av kursen har varit att förankra arbetet på den egna arbetsplatsen. Därför hade deltagarna i kursen ”Lärande i teori och praktik”, också en mentor. I många fall blev det den egna chefen. En viktig erfarenhet i detta sammanhang är att även mentorn har en tydlig roll i utbildningen.

– Vi borde haft en närmre kontakt med mentorerna. Det kan ibland vara svårt för kursdeltagarna att våga ställa krav på att avsätta tid till att jobba med de olika uppgifterna, säger Katinka Borg.

NÄTET SOM VERKTYG

Under de båda kurserna har man använt sig av den webbaserade utbildningsplattformen DisCo, som är framtagen och utvecklad på HögskolanVäst. Den har i första hand varit ett kommunikationsverktyg, med bland annat funktioner för deltagarpresentation och publicering av material. Kursdeltagarna har presenterat sina uppgifter på nätet och har kunnat få respons av sina kurskamrater och handledarna. Genom plattformen har deltagarna också kunnat ta del av varandras uppgifter och reflektioner. Uppgifterna har också varvats med studiebesök på de olika biblioteken.

– Det är bra att man har fått möjlighet att se hur det ser ut på andra bibliotek. Då kan man få upp ögonen för hur man arbetar själv, säger Katinka Borg.

Att arrangera utbildningar på distans och utnyttja webben som ett gemensamt rum har, enligt handledarna, många fördelar jämfört med ett mer traditionellt skolbänksupplägg. Genom att använda sig av webben skapar man en möjlighet att få med sig kursdeltagare från olika delar av landet. Man är inte lika bunden till en speciell ort. Det gör det möjligt, för dem som av olika anledningar har svårt att komma ifrån sin arbetsplats eller sitt hem, att delta i kompetensutveckling.

– Men vi såg också att det fanns ett behov av fysiska möten. Under utbildningen för assistenter, ökade vi antalet möten från två till tre. Kombinationen av fysiska möten och distans är det optimala, säger Katinka Borg.

– Att arrangera den här typen av kurser kräver mycket. Man måste ha ett tydligt och strukturerat upplägg. Det är viktigt att veta vad man vill. Men när man väl har en övergripande struktur är det lättare att vara spontan inom strukturen, fortsätter hon.

FRAMTIDENS LÄRANDE

Handledarna har också fått lära sig om själva distansverktyget och dess olika användningsområden. Här handlar det till stor del om att utnyttja möjligheter som chat, writeboards, blogg och Googlegrupper i ett specifikt utbildnings-sammanhang.

– Vi tittade även på de här bitarna och fick en insikt om hur man kan använda dessa verktyg. Tanken är att man har DisCo som en slags inlämningsplattform och sedan får varje deltagargrupp hitta sina verktyg själva, MSN, Google eller någon annan typ av ”social software”. Jag tror det här blir ett allt vanligare arbetssätt i framtiden. Inte minst som biblioteken är spridda över ett stort geografiskt område. På så sätt blir det lättare för människor att ta del av utveckling och kunskap, säger Elisabeth Erikson.

FREDRIK SWEDEMYR

KONTAKTPERSONER:

KATINKA BORG

Länsbibliotek Jönköping

ELISABETH ERIKSON

Regionbibliotek Västra Götaland

MALIN KOLDENIUS

Regionbibliotek Västra Götaland

MED ANVÄNDARENS ÖGON – KURS I BIBLIOTEKSPEDAGOGIK

KOMMUNIKATIONSVERKTYG

Distansutbildningar + 4 träffar

Lärplattformen DisCo

MÅLGRUPP

Bibliotekarier på folk- och skolbibliotek

ANTAL DELTAGARE

18

KURSENS LÄNGD

10 månader

ANTAL TRÄFFAR

8 dagar vid 4 tillfällen

AVSAT TID

5 tim/vecka

KURSEN HAR OMFATTAT MOMENTEN:

Biblioteket och omvärlden
Bibliotekarien som reflekterande praktiker
Informationssökning - olika perspektiv
IT på bibliotek - ur användarens perspektiv
Metoder för verksamhetsutveckling
Mötet mellan användaren och biblioteket: referens
samtalet, webbplatsen, lokalen
Utvärdering och dokumentation
Bibliotekarien - en profession

LÄRANDE I TEORI OCH PRAKTIK

KOMMUNIKATIONSVERKTYG

Distansutbildning

Lärplattformen DisCo

MÅLGRUPP

Assistenter på folk-, skol-,
och sjukhusbibliotek

ANTAL DELTAGARE

35

KURSENS LÄNGD

12 månader

ANTAL TRÄFFAR

4 dagar vid 3 tillfällen

FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR DELTAGANDE:

Avsatt tid 5 tim/vecka
Mentor på arbetsplatsen

ARBETE ATT SKRIVA/LÄSA/DISKUTERA/REFLEKTERA:

Deltagarpresentation
Beskrivning av en arbetsdag
Besök hos en kollega
Besök på en arbetsplats av annat slag
Beskriv ett problem/ en uppgift i vardagsarbetet
Gör en handlingsplan för att lösa problemet/genomföra uppgiften
Läs kursdeltagarnas uppgifter/ ställ frågor/ diskutera dem
Läs och diskutera litteraturen och sök information till den egna uppgiften

LITTERATUR

Hansson, Joakim Det Lokala folkbiblioteket-förändringar
under hundra år.Mimer.Linköping 2005
Almerud, Peter Biblioteksplaner-från bibliotekslag till biblioteksplan.
Svensk Biblioteks-förening Stockholm 2005

MED FÖRÄLDRARNAS ÖGON

Mot en ökad förståelse för hur småbarnsföräldrar använder biblioteket

För somliga är det en självklarhet att gå till biblioteket för att söka information, hyra filmer eller låna böcker. För andra är det inte lika självklart och kan bli förvånade över allt som biblioteken har att erbjuda. Att försöka se biblioteket från någon annans horisont, kan bidra till ökad förståelse och belysa både bibliotekets brister och möjligheter.

På Linnéstadens bibliotek i Göteborgs innerstad tittade bibliotekarie Ingrid Sundelin tillsammans med hennes kollega Helena Löfving på vilka förväntningar och behov småbarnsföräldrar har av biblioteket.

– Vi har väldigt många barnfamiljer som kommer hit och vi började intressera oss för vad de vill ha, säger bibliotekarie Ingrid Sundelin.

Genom ett samarbete med barnavårdscentralen, BVC, arrangerar man informationsträffar på Linnéstadens bibliotek. Personalen möter ungefär 300 föräldrar om året och mot bakgrund av detta var det intressant att ta fram en biblioteksplan specifikt för småbarnsföräldrar. Där framgår bland annat att Linnéstaden i Göteborg är en stadsdel med en ojämn åldersfördelning och att utflyttningen av barnfamiljer är stor. Innan barnen nått tvåårsåldern har vanligtvis en fjärdedel av småbarnsfamiljerna flyttat ut. Det framgår vidare att befolkningen har en av de högsta utbildningsnivåerna och en hög medelinkomst. Man pekar på att småbarnsföräldrar har ett stort behov av olika aktiviteter under sin föräldraledighet.

– Det speciella med en stadsdel i innerstaden är att det finns ett stort utbud. Här finns mycket barnteater och annat. Vi märkte också ett högt tryck på våra aktiviteter med babysång för de minsta och babymassage, säger Ingrid Sundelin.

EN ÖVERRASKNING

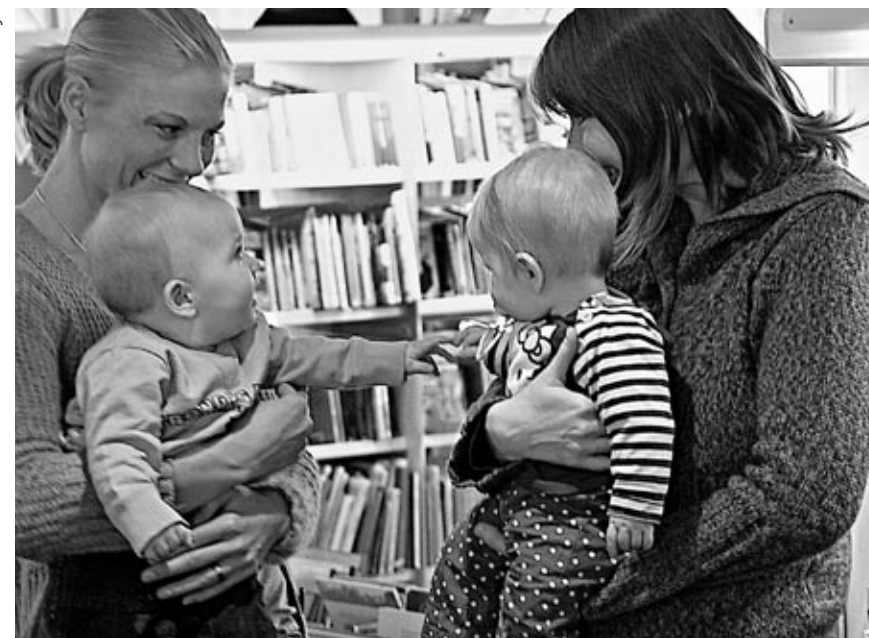
Hon påpekar samtidigt att få föräldrar är hemma med sina barn efter 1 års ålder och att efterfrågan på aktiviteter som riktar sig till något större barn inte är lika stor under vardagarna.

I planen understryker man bland annat bibliotekets roll som en kravlös mötesplats, där småbarnsföräldrar kan ta del av olika aktiviteter och få information.

– En del har sett det som en obligatorisk del av föräldrautbildningen att komma hit. De kommer hit för att få information och upptäcker biblioteket. Själv har jag alltid gått till biblioteket för att få information. Men den här gruppen går till bokhandeln eller nätet. En mamma som kom hit blev förvånad över att det fanns resehandböcker och passade på att låna en bok om Kina till sin man, som skulle resa dit, berättar Ingrid.

Kursen "Med användarens ögon" och arbetet med biblioteksplanen för småbarnsföräldrar, har bidragit till att öka medvetenheten kring hur just denna målgrupp använder biblioteket.

Foto: Fredrik Swedemyr

Linda Pettersson med Hugo 8 månader och Majvor Ingemarsson med lilla Emilia i famnen är på Linnéstadens bibliotek för att få information om litteratur och vad biblioteket har att erbjuda. - Det är kanon att få lite tips, säger Linda Pettersson.

– Efter kursen ändrade vi vårt upplägg. Vi hade tidigare utgått från att alla föräldrar hade varit här. Nu när vi träffar dem första gången passar vi på att visa runt i hela biblioteket, säger Ingrid.

FÅ EN BÄTTRE BILD

En annan fördel har varit att man, genom arbetet med en fokusgrupp, fick bekräftat att de aktiviteter man haft sedan tidigare också var uppskattade.

– Det är svårt att veta vad folk tycker. Man kanske sitter själv och rent allmänt tänker kring hur olika människor använder biblioteket. Nu fick vi en bekräftelse på att upplägget var okej. Genom intervjuerna fick vi också upp ögonen för saker som vi inte hade en aning om, säger Ingrid.

Ett av förslagen som kom fram i samband med intervjuerna var att nätet har en stor betydelse för småbarnsföräldrar i deras sökande efter information. Här efterlyste man en rubrik typ "Förälder i Linnéstaden" på bibliotekets hemsida.

– Många tyckte vi skulle målgruppsanpassa hemsidan och vi förstod att nätet var väldigt användbart. Men nu ska Göteborgs Stad göra om hemsidan. Alla stadsdelsbibliotek ska ha samma utseende och vi kan inte anpassa vår sida på det här sättet, berättar Ingrid.

En viktig del av kursen har varit att ge personalen ett verktyg, som går att tillämpa i det dagliga arbetet på biblioteket. Tanken är att man ska kunna applicera samma modell för att undersöka behoven och biblioteksanvändandet hos andra grupper.

– Det är skillnad när man går en kurs och sätter av tid till det. Just nu skulle vi inte kunna göra motsvarande arbete. Vi kanske skulle kunna göra något som inte är så djupgående.

Foto: Fredrik Swedemyr

Ingrid Sundelin, bibliotekarie på Linnéstadens bibliotek, har fått en djupare förståelse för hur småbarnsföräldrar använder biblioteket.

Något vi har lärt oss, är hur viktigt det är att samarbeta med andra institutioner. Detta skulle man kunna få in även inom andra områden. Det är viktigt att få in ett tänk, säger Ingrid Sundelin.

FREDRIK SWEDEMYR

INTE BARA EN DISK

Om vikten av att lyfta fram sin kunskap

På stadsbiblioteket i Borås fick assistenterna göra om lånedisken. Mot bakgrund av sina erfarenheter har de skapat en arbetsplats som bättre svarar mot den verklighet man jobbar i. Att bidra till förändring handlar mycket om att visa framfötterna. Om att våga ta plats.

– Det är upp till en själv att tala om vad man kan. Man ska säga vad man tycker är roligt och vad man vill göra. Då blir också jobbet roligare, säger Eva-Lena Isberg, biblioteksassistent på Borås stadsbibliotek.

Redan innan assistentutbildningen startade var det planerat att lånedisken skulle göras om. Det var ett bra tillfälle att jobba med något som i slutändan kunde ge ett konkret resultat. En ny lånedisk och en förändrad arbetsituation. I sitt arbete skriver Eva-Lena Isberg, Margareta Blixt och Marina Svensson, att biblioteksassistenternas arbetsuppgifter har förändrats mycket genom åren. Ny teknik har skapat nya rutiner och man har sedan tidigare genomfört förändringar. När det nu var dags att ytterligare göra om lånedisken ville man undersöka vad som passade verksamheten och assistenternas arbetsuppgifter bäst.

– Alla fick säga vad de ville. Vi gjorde små ritningar och visade våra kollegor. Från början hade vi en utlåningsdisk, en återlämningsdisk och en som var både och. I vårt förslag tog vi bort en disk och satte dit en utlåningsautomat. Vi flyttade även en skrivare och tog bort försäljningen av vykort. Vi ville inte ha så många köer, berättar Margareta.

INSPIRERANDE MÖTE

Man valde även att placera vagnarna med återlämnade böcker på ett sätt så att låntagarna själva kunde botanisera bland återlämnade böcker och annan media. Detta har bland annat medfört att momentet att ställa tillbaka i hyllorna har minskat.

Att arbetet med den nya lånedisken, eller snarare diskarna, redan var påbörjat underlättade naturligtvis för gruppen att komma med något som konkret förändrade deras vardag på jobbet. Samtidigt var kursen en källa till inspiration.

– När vi träffades första gången hade vi en föreläsare, Anne Säbom från Stockholms stadsbibliotek som berättade om hur man hade varit med att förändra där. Hon var på bettet och poängterade att man inte ska vara blyg, utan visa att man kan, säger Margareta och som tillsammans med sina kollegor understryker vikten av att träffas.

– Det hade inte varit samma sak att läsa om det. Det är sällan man träffar assistenter som jobbar på andra bibliotek och som ger en inblick i hur det fungerar där. Nu fick vi idéer och uppslag. Ok, gör ni så. Det är det som är så roligt, fortsätter Eva-Lena.

DE SMÅ STEGENS BETYDELSE

En del av kursen gick också ut på att lyfta fram biblioteksassistenternas olika kompetenser. Man ville ge ett utrymme för deltagarna att reflektera över sina arbetsuppgifter och sin roll på arbetsplatsen.

– Man kan ha många olika kompetenser. Det är bättre att någon som har en utbildning och kan utföra något bra, gör det. Den som är bäst lämpad. Det behöver inte vara givet bara för att man tillhör en viss grupp, säger Margareta vidare.

Det kan vara svårt att exakt sätta fingret på vilket sätt en kurs har förändrat ens vardag och arbetsituation. Ibland kan det snarare handla om en del i en större helhet.

– Det kanske inte har en så avgörande betydelse. Men alla små steg är viktiga. Har man bara tagit det första, så behöver det inte vara så komplicerat att ta nästa. Det är så lätt att tänka: - Inte ska väl jag! Och sedan hålla sig i bakgrunden. Mycket är upp till ens personlighet, säger Margareta Blixt.

FREDRIK SWEDEMYR

DET BLIR INTE ALLTID SOM MAN TÄNKT SIG

Men att gå en distanskurs kan ha oväntade värden

På Stadsbiblioteket i Göteborg har det varit svårt att omsätta resultaten från kursen i det vardagliga arbetet. Men man tycker samtidigt att kursen "Med användarens ögon" har skapat en möjlighet att reflektera. Den öppnade även upp för ett möte på den egna arbetsplatsen.

– Även om det var lite frustrerande att vi hade så tight med tid, så är det självklart bra att jobba på det här sättet. Vi som jobbar i ett stort hus brukar vanligtvis inte jobba med varandra så nära, säger Anna Eriksson, bibliotekarie på Göteborgs stadsbibliotek som tillsammans med kollegorna Maria Nilsson, Katarina Halling och Susanne Fleischer gick kursen "Med användarens ögon". Gruppen valde att göra ett arbete kring hur unga vuxna använder bibliotekets hemsida. Syftet kom även att innefatta frågan om hur biblioteket kan arbeta med webben för att locka nya unga användare till sidan.

– Vi hade läst mycket om webb 2.0 och visste att användningen av webben ökar, men inte vem som använder webben och hur. Man gör årliga användarundersökningar i huset, men märkligt nog har man inte tittat på webben, fortsätter Anna Eriksson.

IMPONERADE ANVÄNDARE

Genom att göra en omvärldsbeskrivning för målgruppen kunde man få fram en övergripande bild över hur unga vuxna använder webben. Av deras arbete framgår bland annat att det är en mycket aktiv grupp när det gäller att använda sig av informationsteknologi. Och att 80 procent har tillgång till en dator i hemmet. Man refererar även till en studie som pekar på att unga har stort tilltro till bibliotekets information, jämfört med andra platser på nätet.

När man sedan tittade på bibliotekets hemsida tillsammans med fem unga användare, visade det sig att dessa inte var medvetna om det stora utbudet på

bibliotekets hemsida. De hade främst förknippat den med bibliotekskatalogen och en av intervjupersonerna var bland annat imponerad av den omfattande länksamlingen.

EN STOR UPPGIFT

Vidare understryker man att flera av intervjupersonerna gärna vill ha boktips och ett forum för boktipsdiskussioner på hemsidan. Man lämnade även synpunkter på att sidans layout inte väcker någon nyfikenhet och att den ger ett stelt intryck. Som en av förändringspunkterna pekar man därför på att man ska jobba mer med layouten och en ökad interaktivitet.

Även om det fanns en tanke om att kunna använda resultaten i praktiken, så har det inte landat i några direkta åtgärder eller förändringar. En anledning bakom detta är att man på Stadsbiblioteket i Göteborg står inför en omstrukturering av hemsidan. Kommunen håller på att göra om sin hemsida och alla stadsdelsbibliotek och stadsbiblioteket ska ingå i kommunens mall.

Foto: Fredrik Swedemyr

Att träffas och samarbeta kring en uppgift har ett värde i sig. Anna Eriksson, Katarina Halling och Maria Nilsson på Göteborgs stadsbibliotek gick kursen "Med användarens ögon". De fick nya perspektiv och en ökad förståelse för varandras arbetssituation.

– Det ligger på is. Det är synd att arbetet har stannat av medan vi går och väntar. Men när det väl kommer blir det nog bra. Vi var lite oroliga i början att vi skulle komma bort i denna stora webbplats. Men det verkar som det kan bli mycket interaktivitet på sidan ändå, säger Maria Nilsson.

Uppgiften i sig upplevde Maria, Anna och Katarina som ganska betungande. Det var svårt att sätta av tid för att jobba med den, vilket de menar beror på en hög arbetsbelastning. De var inte heller så förtjusta i DisCo som plattform för distansutbildning.

– Det fungerade inte så bra. Krångligt. Ibland när man skrev frågor fick man inte svar. Det var bra att man kunde ta del av varandras uppgifter. Men det var inte alltid man orkade ge så mycket respons. Kanske hade det varit lättare att använda Googlegrupper istället, säger Maria Nilsson.

ATT KOMMA VARANDRA NÄRMRE

Nätbaserade distansutbildningar öppnar upp för nya möjligheter till kommunikation. En av de saker som har diskuterats är att använda sig av chatt. Något som Maria Nilsson är också lite tveksam till.

– Det är mer prestationskrävande och kan vara lite känsligt. Att chatta med sina kompisar på nätet är en sak. Men i det här sammanhanget är man kanske mer rädd för att stava fel. Man känner sig inte lika trygg, säger hon.

Samtidigt upplever man det positivt att få tillfälle att gå en utbildning. Det blev ett möte mellan kollegor, som i viss mån har ökat förståelsen för varandras arbetssituationer.

– Den stora behållningen var att träffas. Det kändes kul att komma iväg, sitta ner och reflektera och höra hur man jobbar på andra bibliotek. Vi fick tillfälle att diskutera under proffsig ledning och det var roligt. Det behöver man göra, säger Katarina Halling.

FREDRIK SWEDEMYR

MORGONDAGENS BIBLIOTEK

Att reflektera väcker idéerna till liv

Framtidens bibliotek måste kunna balansera mellan omvärldens ibland snabba förändringar och den mer traditionella rollen som folkbildningens bibliotek.

– Jag tycker biblioteken ska stå för ett alternativ till dagens snabba föränderliga värld. Men inte som ett museum över gamla tider, framhäver Ewa Wahlgren.

Hon har jobbat i mer än 20 år som biblioteksassistent. I dag jobbar hon på stadsbiblioteket i Jönköping. Under assistentutbildningen fick hon reflektera över framtidens bibliotek. I sitt arbete "Framtidens bibliotek, finns det?" skriver hon "...frågan är hur kan vi överleva i denna högteknologiska värld och ändå ha ett värde i den gamla folkbildningstankens bibliotek? Det är viktigt att biblioteket ska vara ett alternativ till dagens snabba föränderliga värld. I biblioteket bör finnas möjlighet att utvecklas och finna kunskap och njutning i."

– Jag tycker det är viktigt att man tänker framåt. Biblioteket som organisation har stått stilla. Det ser likadant ut som det alltid har gjort. Jag tycker det ska hända något. Man pratar om biblioteket som ett vardagsrum. Men det är ibland ett tråkigt vardagsrum, säger Ewa Wahlgren.

Foto: Bengt Wiktorsson

Ewa Wahlgren fick under assistentutbildningen en möjlighet att reflektera över framtidens bibliotek. En av de tankar hon för fram är att biblioteket ska skapas av dem som det tillhör.

ARBETA ÖVER GRÄNSERNA

Under kursen fick hon en möjlighet att göra studiebesök i Stockholm och få perspektiv på biblioteket och framtiden. Bland annat såg hon hur man på Medborgarplatsens bibliotek har jobbat med sponsring från näringslivet, där motprestationen var att biblioteket skulle ordna bokprat.

– Det är något som ändå ingår i basverksamheten. Det kräver säkert mycket i organisation. Men den här typen av sponsring är jättehäftigt, säger Ewa Wahlgren, som också ser ett värde i att biblioteket öppnar upp sin verksamhet för ett mer gränsöverskridande arbete.

– När man öppnar upp biblioteket genom att exempelvis förlägga föreläsningar, möten och olika verksamheter i biblioteket, kan man visa vad som finns. Vi är en del av kommunen och skulle kunna serva andra förvaltningar med faktakunskap, njutning och nöje på samma gång, fortsätter hon.

NYA TANKAR

På stadsbiblioteket i Jönköping arbetar man i olika ämneslag. Ewa Wahlgren jobbar i ämneslaget för skönlitteratur, där en assistent har det övergripande ansvaret för hela gruppen och medieinköpen. Några av de idéer och tankar som Ewa Wahlgren samlade på sig under kursen, har hon också tagit med sig i den egna verksamheten. Bland annat har hon inspirerats av Rachel Van Riel, som driver företaget ”Opening the book” i England. Rachel Van Riel jobbar med att locka människor till nya läsoplevelser. En idé som Ewa fastnade för var att överraska låntagaren genom att slå in en bok i papper och ställa ut i hyllan. Att verbalisera och utveckla idéer ser Ewa Wahlgren som en viktig förutsättning för att utveckla biblioteken.

– Man måste tillföra nya tankar och influenser. Det är viktigt för framtidens bibliotek, säger hon.

ÖPPENHET ETT LYFT MOT FRAMTIDEN

Ewa Wahlgren refererar i sitt arbete till en uppsats av Linda Henriksson, som tar upp Karner Smidts tankar om att folkbibliotekarierna inte enbart är aktörer på den litterära arenan, utan även på den politiska samt den utbildnings- och kulturproducerande arenan. Genom att nå ut till samhällets olika delar, kan man även bidra till att samhället söker sig in i biblioteken. ”Jag tror att om vi kan engagera olika litteraturintresserade personer att entusiasmera för biblioteken kan vi lyfta och flyga högt”, skriver hon.

I sina avslutande reflektioner skriver Ewa Wahlgren vidare: ”Jag ser biblioteken i framtiden som en samlingsplats för alla människor med olika behov, med personal med olika utbildningar och bakgrunder. Men också att basverksamheten har en central plats. Och att biblioteken formas av dem som de tillhör.”

FREDRIK SWEDEMYR

DET VIRTUELLA KLASSRUMMET

Om att skapa bättre tillgång till kunskap

I allt mer slimmade verksamheter kan det vara svårt att skicka personalen på kurs. En kurs på distans kan vara en lösning. Pedagogen Christer Ljungberg ser många fördelar med distansupplägget.

– Det är en möjlighet för alla som inte kan åka till campus för att gå en kurs. Alternativet är distanskurs eller inget alls. Det breddar rekryteringen och ur ett demokratiskt perspektiv ger det fler möjligheter att få en utbildning med samma kvalitet, säger Christer Ljungberg på institutionen för ekonomi och informatik vid Högskolan Väst.

Under assistentutbildningen och kursen ”Med användarens ögon”, använde man sig av den webbaserade plattformen för distanskurser ”Distance Courses” eller DisCo. Det är ett verktyg för en aktiv kommunikation. Lärarna kan bland annat lägga ut kursmaterial och annan kursrelevant information. Samtidigt kan man presentera inlämningsuppgifter, lämna kommentarer och diskutera ämnen inom ramen för en viss kurs. Det finns en tanke om att man, genom den här typen av verktyg, vill skapa en slags ”community-känsla” mellan lärare och studenter och studenterna emellan.

– En vanlig kurs utgår från föreläsningen och slutar i regel med en tenta. Det är den klassiska metaforen för lärande. Men det här kräver en helt annan tanke och sätter pedagogiken på sin spets. Hur ska jag skapa ett bra lärande? Det handlar till stor del om hur jag på bästa sätt ska bädda för kommunikation, säger Christer Ljungberg vidare.

– DisCo är ett verktyg bland många som ger en möjlighet till kommunikation. En del kanske sitter direktuppkopplade på jobbet. Andra sitter hemma i sitt kök och går en kurs för att få ett jobb. Det kan se olika ut. Man kan sitta var som helst, i andra länder. Men det ger samma möjligheter till lärande för alla, fortsätter han.

BEHÖVER MAN SES?

En kurs på distans i kombination med webbaserade verktyg förflyttar en del av lärandet till ett virtuellt klassrum. Detta underlättar på många sätt och skapar möjligheter för personer som kanske inte annars skulle kunna tillgodogöra sig en viss kunskap. Men det finns också kursdeltagare som uttrycker ett stort behov av att träffas.

– Det kan se olika ut. Under en kurs för femtio personer hade vi en gemensam uppstart och det dök upp tjugo. Resten var upptagna med annat. Vi är sociala varelser och har ett behov av att träffas. Önskan finns alltid. En drömsituation hade varit en gemensam dag i början där alla ses och en juste avslutning. Men när det väl kommer till kritan kan det vara praktiskt svårt, säger Christer Ljungberg.

EN KOPPLING TILL JOBBET

Under assistentutbildningen hade man en mentor på den egna arbetsplatsen. En tanke var att kursen skulle ha en förankring i den egna verksamheten. Många valde en mentor bland sina kollegor, inte sällan den egna chefen. Christer Ljungberg ser en stor fördel med att det finns en koppling till den egna arbetsplatsen. Däremot tycker han det är bra om man samtidigt kan hitta en mentor som inte är med i det dagliga arbetet.

– Jag ser hellre att man förordar någon utanför. Här handlar det också om distans och det finns ett värde i det. Det ger ett mervärde att få in någon som kan se saker på ett annat sätt, säger Christer Ljungberg.

Vidare ser han webbaserade distansutbildningar som en möjlighet att utveckla verksamheter, där man kanske har svårt att frigöra personal för fortbildning.

– De flesta organisationer är slimmade och det finns sällan ett överskott av personal. Detta kan var ett alternativ när det finns begränsade möjligheter, säger Christer Ljungberg.

FREDRIK SWEDEMYR

Reflektion i praktiken

När Regionbibliotek Västra Götaland kontaktade Bibliotekshögskolan om att samarbeta om en kurs för bibliotekarier fick jag äran att delta i planeringsarbetet och genomförandet. Kompetensutveckling för yrkesarbetande praktiker hör tätt ihop med undervisning för blivande bibliotekarier. En av utgångspunkterna för kursupplägget var att vi ville ta vara på bibliotekariernas yrkeserfarenheter och matcha den med aktuell och relevant forskning inom ämnet biblioteks- och informationsvetenskap och andra ämnen.

Jag hade redan tidigare samarbetat med Regionbibliotek Västra Götaland kring den utbildning i bibliotekspedagogik som gavs samarbete med Bibliotekshögskolan 2002. Den första kursen innebar att kursdeltagarna träffade varandra och föreläsare sex gånger under sammanlagt ca nio dagar. och med stöd av First Class. Andra kursomgången genomfördes med 4 kurstillfällen och med stöd av distansverktyget DisCo.

Mellan träffarna reflekterade kursdeltagarna tillsammans och enskilt över yrkespraktiken, läste forskning inom de olika ämnesområdena samt diskuterade och skrev på olika teman. Den andra kursen resulterade i en handlingsplan för en särskild målgrupp, där kursdeltagaren identifierat ett problem, valt en metod för att undersöka problemet, skaffat information om området via litteratur eller andras erfarenheter och slutligen kommit fram till en lösning av problemet, t ex genom att förnya arbetssättet gentemot gruppen. Exempel på nya arbetssätt som blev resultatet av undersökningarna var att informera på nya sätt, välja andra metoder för att nå eller arbeta med gruppen. Framförallt ökade kunskapen och förståelsen för gruppens behov bibliotekets stöd på ett konstruktivt sätt.

Ett syfte med kurserna var att kursdeltagarna skulle få stöd för verksamhetsutveckling. En grund för genuint och långsiktigt förändringsarbete är att man som yrkesmänniska utmanar sina vardagsföreställningar, reflekterar över vad man inte vet, analyserar det som ska utvecklas och prövar nya lösningar för att lösa problemen. Att arbeta med mål och uppdrag för verksamheten gör förändringsarbetet tydligare. En viktig faktor för lärande och kompetensutveckling är att kursinnehållet är relevant och känns angeläget och ger bränsle för tankarna utifrån det som kursdeltagaren har intresse av att lära sig. En utmaning för den som anordnar kursen är att lyckas med detta. Att lyfta upp lärandeprocessen och dokumentera och reflektera över vad man gör är ett sätt att fördjupa lärandet.

Forskning inom det biblioteks- informationsvetenskapliga området har vuxit och utvecklats mycket de senaste åren. Men forskning inom kommunikationsvetenskap, pedagogik och andra vetenskaper kan också bidra med förståelse för temat människors användning av kultur och information. Min erfarenhet av uppdragsutbildningar, då Bibliotekshögskolan involverats i att ordna kurser för bibliotekspersonal, är att även om det upplevs som tidskrävande och ibland svårt att läsa vetenskapliga texter, är det oerhört uppskattat på lång sikt. Teorier och modeller, begrepp och forskningsmetoder blir användbara i förändringsarbetet för att lyfta upp och strukturera fenomen. De kan

Foto: Mymmei Blomberg

Anette Eliasson

skapa en distans till vardagliga problem och göra dem tydligare. Att kunna skifta mellan närhet och distans är väsentlig yrkeskunskap. Att arbeta med delar men ibland ställa sig vid sidan och se helheten skapar större manöverutrymme och bättre handlingsberedskap. Kombinationen praktisk erfarenhet kopplat med studier av andras erfarenheter genom forskning eller dokumentation skapar goda möjligheter till reflektion i praktiken, vilket möjliggör förändringsarbete och verksamhetsutveckling. Det skapar en bättre möjlighet att kunna handla med goda skäl (se t ex Bengt Molander, Kunskap i handling, 1996). Kurserna som vi skapade tillsammans med Regionbibliotek Västra

Götaland och Högskolan i Skövde handlade om att lära ut reflektion i praktiken som metod för verksamhetsutveckling. Och, jag tror att kursdeltagarna och vi kan skriva under på att målet uppnåddes.

ANETTE ELIASSON,

tidigare adjunkt på Bibliotekshögskolan i Borås.

Sedan januari 2007 regionbibliotekschef i Halland.

Hur skapar man bestående kunskap? Detta var en central fråga i samband med en satsning på två ettåriga distansutbildningar. En av utbildningarna riktade sig bibliotekarier i Västra Götaland och den andra till biblioteksassistenter.

Utbildningen "Lärande i teori och praktik" för assistenter var också ett samarbete mellan Regionbibliotek Västra Götaland och Länsbibliotek Jönköping. Man lät assistenter från Västra Götalandsregionen och Jönköpings län reflektera kring den egna arbetsplatsen och samtidigt lyfta fram sina kunskaper. Det har handlat om allt från en ny lånedisk till framtidens bibliotek. En central utgångspunkt var att man genom att se sig själv som en resurs också kan bidra till att förändra saker i sin vardag på biblioteket.

Bibliotekarierna gick kursen "Med användarens ögon". Tanken med denna var att ge bibliotekarierna ett verktyg för att kunna analysera behoven hos en viss målgrupp. Gemensamt för de båda utbildningarna var en satsning på långsiktigt lärande för både kursdeltagare och handledare. Kurserna avslutades 2007 och erfarenheterna kan du ta del av i detta nummer av Framsteget.

Detta nummer är en samproduktion mellan Regionbibliotek Västra Götaland och Länsbibliotek Jönköping.

ANSVARIG UTGIVARE
Bengt Källgren

REDAKTÖR
Fredrik Swedemyr

COPYRIGHT
Regionbibliotek
Västra Götaland.
ISSN: 1651-128X

FORM OCH PRODUKTION
Radiator och Informtrycket,
Göteborg, mars 2008.